

Теоретичні аспекти обліку розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками

Гайдаржийська О.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національного авіаційного університету

Попович О.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національного авіаційного університету

Кромбет А.Ю.

студентка
Національного авіаційного університету

У статті розглянуто теоретичні та практичні підходи до бухгалтерського обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками. Діяльність будь-якого підприємства потребує здійснення певних господарських операцій зі своїми контрагентами так, що виникає розрив у часі. Через різницю у часі між моментами постачання та сплати за рахунками у підприємства виникає поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги.

Ключові слова: постачальники, підрядники, звітність, кредиторська заборгованість, зобов'язання.

Гайдаржийська А.Н., Попович А.В., Кромбет А.Ю. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УЧЕТА РАСЧЕТОВ ПРЕДПРИЯТИЯ С ПОСТАВЩИКАМИ И ПОДРЯДЧИКАМИ

В статье рассмотрены теоретические и практические подходы к бухгалтерскому учету расчетов с поставщиками и подрядчиками. Деятельность любого предприятия требует осуществления определенных хозяйственных операций со своими контрагентами таким образом, что возникает разрыв во времени. Из-за разницы во времени между моментами поставки и оплаты по счетам у предприятия возникает текущая кредиторская задолженность за товары, работы и услуги.

Ключевые слова: поставщики, подрядчики, отчетность, кредиторская задолженность, обязательства.

Gaydarzhyska O.M., Popovich O.V., Krombet A.Y. METHOD OF CALCULATIONS OF THE ENTERPRISE WITH SUPPLIERS AND CONTRACTORS

The article deals with theoretical and practical approaches to bookkeeping accounting with suppliers and contractors. The activity of any enterprise requires the implementation of certain business operations with its counterparties in such a way that there is a gap in time. Because of the time difference between the delivery points and the payment of accounts, the enterprise accounts for current accounts payable for goods, works and services.

Keywords: suppliers, contractors, accounts, accounts payable, liabilities.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розрахунки з постачальниками та підрядниками займають вагоме місце в системі розрахункових операцій, а також є найважливішим складником бухгалтерської діяльності, оскільки вони впливають на формування основної частини грошових надходжень підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням щодо сутності поняття «зобов'язання», класифікації, оцінки та відображення на рахунках бухгалтерського обліку присвячено низку праць вітчизняних і зару-

біжних авторів: О. Волинця, В. Гуліна, М. Козлової, Н. Коломійця, Д. Лаптевої, Р. Майданика, Л. Ніколенко, Л. Нікуліна, І. Омецінської, О. Петрука, М. Пятова, І. Рильника, Я. Соколова, О. Солдаткіної та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження на основі чинних законодавчих та нормативних актів сучасного бухгалтерського обліку й аналізу розрахунків підприємства з постачальниками і підрядниками.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі здійснення своєї підпри-

ємницької діяльності суб'єкт господарювання взаємодіє з іншими підприємствами, а також з організаціями, які поставляють матеріальні цінності, обладнання, інші активи, зокрема виробничі запаси, надають послуги, виконують роботи, необхідні для забезпечення діяльності підприємства. У результаті цього виникає поточна кредиторська заборгованість перед вітчизняними та іноземними постачальниками та підрядниками.

Тобто в широкому розумінні процес постачання – це процес керівництва постачальницькою діяльністю, де її здійснення покладено на спеціалізований відділ на підприємстві.

Можливості й потреби постачання створюються та реалізуються як результат дії внутрішніх та зовнішніх факторів, котрі змінюються з різною інтенсивністю і впливають на ефективність роботи відділу постачання.

Розрахунки з постачальниками є кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги за умов подальшої оплати або іншого погашення зобов'язань. У разі здійснення передоплати в бухгалтерському обліку виникає дебіторська заборгованість за авансами виданими [2].

Для підвищення надійності поставок під час вибору постачальника потрібно враховувати такі умови, як цінова конкурентоспроможність (зокрема витрати на зберігання, транспортування і страхування); умови платежу; гарантійні строки; ремонт і післяпродажне обслуговування; відповідність продукції постачальника до стандартів якості; можливість закупок безпосередньо у виробників або оптовиків.

Поняття «розрахунки» та «заборгованість» пов'язані з поняттям «зобов'язання»: розрахунки виникають за зобов'язаннями або зобов'язання витікають із розрахунків, заборгованість – це зобов'язання або навпаки. Отже, потрібно визначити кожне поняття окремо і взаємозв'язки між ними.

Зобов'язання мають масштабний характер, проникають в усі сфери діяльності підприєм-

ства та виникають із моменту ухвалення будь-якого рішення, але не кожне зобов'язання є дійсним. У разі ухвалення рішення про практичну реалізацію зобов'язання, яке передбачає обмін ресурсами, та набуття ним юридичного оформлення, його можна вважати фінансовим [2].

На рис. 1 наведено умови визнання зобов'язань у відповідності до П(с)БО 11 «Зобов'язання».

Якщо ці умови для будь-якого зобов'язання на дату балансу не дотримуються, то таку статтю потрібно виключити зі складу зобов'язань і списати з балансу. Кредиторською заборгованістю є не тільки частина майна організації, як правило, кошти, але і товарно-матеріальні цінності, наприклад, у зобов'язаннях за товарним кредитом.

Як правова категорія кредиторська заборгованість – особлива частина майна підприємства, що є предметом обов'язкових правовідносин між підприємством і його кредиторами [3]. Підприємство, що володіє і користується кредиторською заборгованістю, зобов'язане повернути чи виплатити цю частину майна кредиторам, що мають права вимоги на нього.

Отже, кредиторська заборгованість має двоїсту юридичну природу: як частина майна вона належить підприємству на праві володіння чи навіть праві власності щодо отриманих позичкових грошей чи речей, визначених родовими ознаками; як об'єкт зобов'язальних правовідносин – це борги підприємства перед кредиторами, тобто обличчями, уповноваженими на витребування чи стягнення від нього зазначеної частини майна [3]. Ураховуючи вищесказане, кожне підприємство одночасно є і кредитором, і дебітором, а у кожній розрахунковій операції одночасно може виникати дебіторська заборгованість в одному підприємстві і кредиторська – в іншому. Так, кожна розрахункова операція створює різні, здебільшого суперечливі цілі її суб'єктів.



Рис. 1. Умови визнання зобов'язань [2]

Зобов'язання підприємства за розрахунками з постачальниками та підрядниками – це короткострокові зобов'язання, що виникають під час постачання продукції чи наданні послуг [2]. Такі зобов'язання погашаються згідно з договорами про купівлю-продаж товарів, що укладаються з постачальниками чи підрядниками. Кредиторська заборгованість у підприємств та організацій виникає найчастіше через невиконання установами своїх зобов'язань.

У сучасній фінансовій практиці виділяють такі основні види кредиторської заборгованості, які відображенні на рис. 2.

До поточних зобов'язань підприємств та організацій належать [5]:

- заборгованість за всіма видами платежів до бюджету, зокрема податки із заробітної плати;
- заборгованість із заробітної плати штатного і нештатного персоналу, із допомоги за тимчасовою непрацездатністю, за стипендіями аспірантам та учням;
- зобов'язання за відрахуваннями до Єдиного соціального внеску;
- авансові платежі, отримані від фізичних і юридичних осіб у рахунок поставок продукції, виконання робіт, надання послуг;

– кредиторська заборгованість постачальникам і підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи, отримані послуги.

Найпоширенішим видом кредиторської заборгованості у сучасному господарюванні є заборгованість перед постачальниками та підрядниками за поставлені виробничі запаси, надані послуги та не сплачені в необхідні терміни роботи.

Важливість аналізу і керування кредиторською заборгованістю зумовлюється її значною часткою в поточних пасивах підприємства, її зміни помітно позначаються на динаміці показників його платоспроможності і ліквідності.

Господарські зв'язки – це необхідна умова діяльності підприємства, тому що вони забезпечують безперебійність постачання, безперервність процесу виробництва і своєчасність відвантаження, а також реалізації продукції (робіт, послуг) [1]. У науковій літературі існують чіткі визначення основних економічних категорій та зроблено повну оцінку економічної сутності розрахунків із постачальниками та підрядниками, її значення, роль і місце в діяльності підприємства.

Для остаточного формування взаємовідносин і відповідних розрахункових операцій

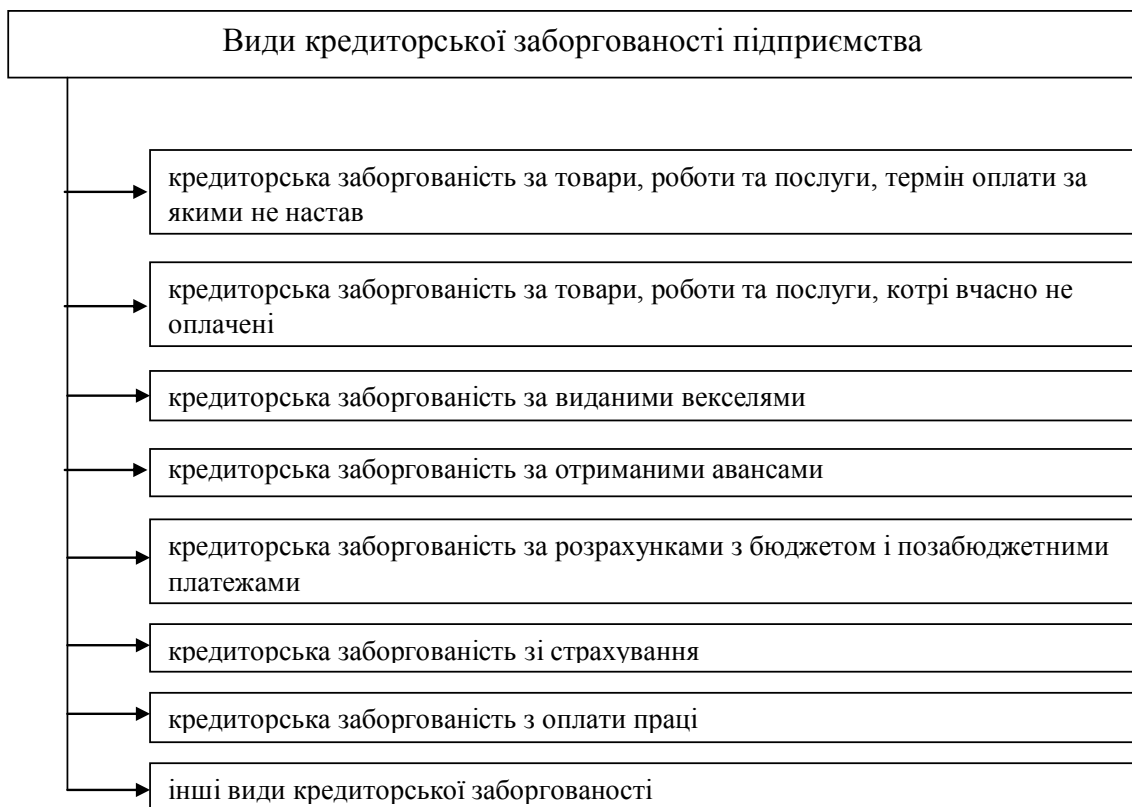


Рис. 2. Види кредиторської заборгованості підприємства

із постачальниками та підрядниками потрібно пройти процес пошуку підприємством. На рис. 3. зображено низку умов, які мають виконуватися при виборі постачальників та підрядників, запропонованих Е.Ф. Югас [6].

Порядок і форми розрахунків із постачальниками визначаються господарськими договорами, внаслідок виконання яких у підприємства виникають поточні зобов'язання – кредиторська заборгованість.

Господарський договір є найбільш поширеною і важливою підставою виникнення зобов'язання, основною формою реалізації товарно-грошових відносин у ринковій економіці. Формуванню взаємовідносин і відповідних розрахункових операцій із постачальниками та підрядниками передуює процес пошуку підприємством.

Статтею 264 Господарського кодексу України передбачено, що матеріально-технічне постачання та збут продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання як власного виробництва, так і придбаних в інших суб'єктів господарювання, здійснюються шляхом укладання договорів купівлі-продажу [1].

Договір – це документ, що засвідчує домовленість двох або більше сторін, яка спрямо-

вана на процес установлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Договір купівлі-продажу – договір, у якому встановлюються всі умови та розрахунки, які визначаються для обох сторін.

Під час укладення договору з постачальниками та підрядниками виникає юридичне зобов'язання, яке не відображається на рахунках бухгалтерського обліку та в балансі. Його відображення в обліку розпочнеться тоді, коли суб'єкти господарювання, що уклали договір, перейдуть до виконання взятих на себе обов'язків та за наявності умов відповідно до П(с)БО 11 «Зобов'язання»: оцінка зобов'язання має бути достовірно визначена; існуватиме ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок погашення зобов'язання. У разі невиконання укладеного договору така ситуація може призвести до штрафних санкцій. Ця заборгованість також має відобразитися у бухгалтерському обліку [2].

Підряд – договір, відповідно до якого одна сторона (підрядник) зобов'язується під свою відповідальність виконати за завданням другої сторони (замовника) певну роботу з використанням власних матеріалів або матеріалів замовника за певну плату. Оплачується тільки готовий результат, зданий замовникові [2].

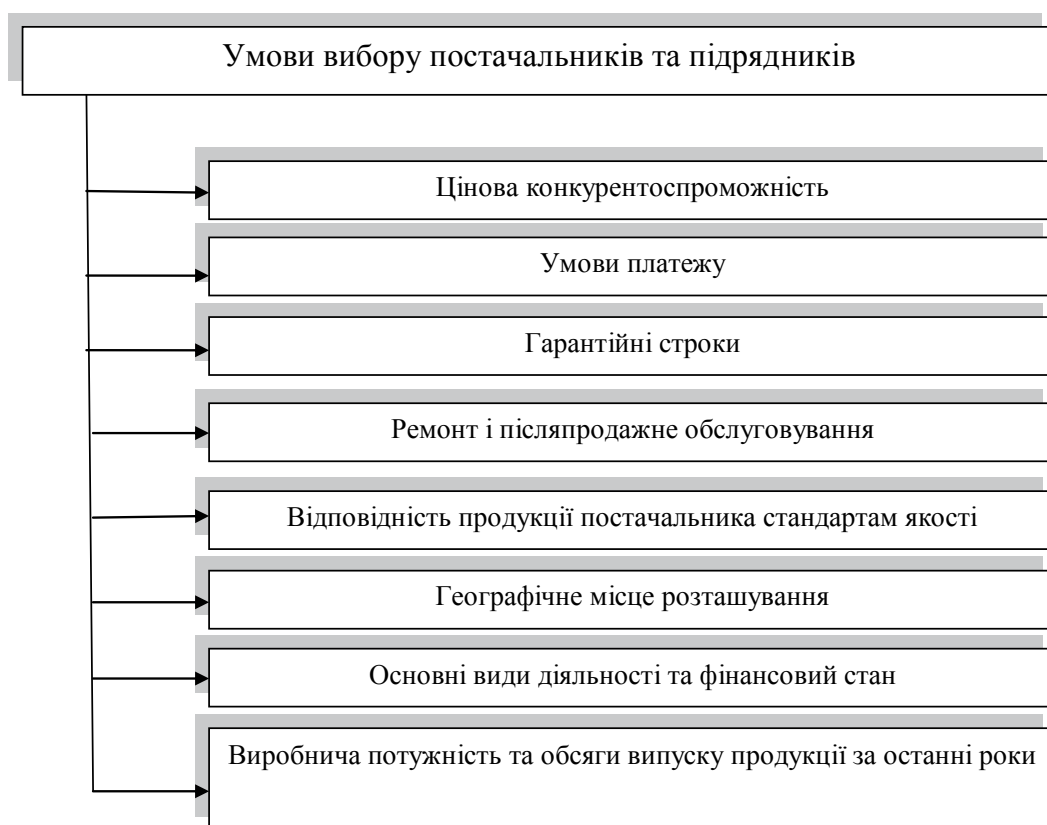


Рис. 3. Умови вибору постачальників та підрядників на підприємстві [6]

Підрядники – спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи під час спорудження об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво [2].

Розрахунки з постачальниками та підрядниками проводяться в готівковій та безготівковій формі або зарахуванням взаємних вимог на підставі первинних документів (накладних, товарно-транспортних накладних, актів приймання-передачі виконаних робіт (наданих послуг), податкових накладних, виписок банку).

Датою визнання у покупця зобов'язань перед постачальниками є момент переходу права власності на одержані активи. Тобто кредиторську заборгованість за товари, роботи і послуги необхідно відобразити у системі рахунків бухгалтерського обліку у разі дотримання таких умов:

– по-перше, від постачальників отримано вигоди й ризики, пов'язані з правом власності на придбані активи;

– по-друге, постачальники не здійснюють подальше управління та контроль за реалізованими активами;

– по-третє, сума зобов'язань перед постачальниками може бути достовірно визначеною.

Ефективна система розрахунків із постачальниками та підрядниками залежить від платіжної дисципліни покупця, обраного платіжного інструменту, а також наявністю оперативного контролю за станом розрахунків. Правильно налагоджена система розрахунків на підприємстві має суттєвий вплив на зобов'язання та фінансовий стан підприємства загалом.

Погашення зобов'язань перед постачальниками та підрядниками за отримані від них активи здійснюється:

1) безготівковим способом, за яким використовуються такі форми платіжних інструментів: платіжні доручення, платіжні-вимоги доручення, розрахункові чеки, акредитиви та векселі [4];

2) готівковим способом, за яким сума платежу з одним контрагентом протягом дня за одним або кількома платіжними документами не має перевищувати гранично встановлену величину (10 000 грн.). При цьому кількість підприємств (підприємців), із якими здійснюються готівкові розрахунки, протягом дня не обмежується [7].

Відображення в обліку цих операцій регулюється і Міжнародним стандартом бухгал-

терського обліку (далі – МСБО) 13 «Подання поточних активів і поточних зобов'язань» [5]. Ознайомившись із вищезазначеними Положеннями, слід зазначити певні відмінності від П(С)БО 11 «Зобов'язання».

Для визнання заборгованості перед постачальниками та підрядниками (відповідно до міжнародних та національних вимог) мають виконуватись такі вимоги:

– існує ймовірність зменшення економічних вигід унаслідок погашення цієї заборгованості;

– її оцінка може бути достовірно визначеною [5].

Щодо оцінки заборгованості перед постачальниками та підрядниками, то тут виникають певні відмінності. Відповідно до П(С)БО 11, такі зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення, а от МСБО13 наголошує на тому, що для визначення балансової вартості використовують такі види оцінок, як історична собівартість, поточна собівартість, вартість розрахунку (платежу), теперішня вартість, справедлива вартість.

Правильна організація розрахунків потребує суворого дотримання фінансової дисципліни власної оплати боргів у зобов'язаннях. Затримання оплати за одержані матеріальні цінності або несвоєчасне надходження коштів за реалізовану продукцію та надані послуги призводить до фінансових труднощів у ведення господарства.

Розрахункові взаємовідносини між постачальниками та підрядниками виникають у процесі господарської діяльності підприємств і паралельно з виникненням цих відносин, як правило, здійснюється формування інформаційної бази документів укладання договорів контрактів купівлі-продажу товарно-матеріальних цінностей договорів підряду на виконання різних робіт товарно-транспортних накладних податкових накладних рахунків-фактур зовнішньоекономічних договорів купівлі-продажу вантажномитних декларацій та ін.

У господарській діяльності підприємств виникають обставини, які впливають на не своєчасне виконання зобов'язань або взагалі припиняють здійснення. Такими обставинами можуть бути тимчасова або стійка фінансова неплатоспроможність, банкрутство, надзвичайні події. Це означає, що під час здійснення операцій із розрахунків із постачальниками та підрядниками у бухгалтерському обліку може виникати як дебіторська заборгованість (у разі здійснення передоплати), так і кредиторська заборгованість (за умови такої оплати або

іншого погашення зобов'язань). Виконання своєчасної перевірки розрахунків із постачальниками та підрядниками, попередження прострочення кредиторської заборгованості мають бути основою в організації обліку.

Висновки з проведеного дослідження.

Розрахунки з постачальниками і підрядниками є важливим елементом складного механізму будь-якого підприємства. Саме тому вивченню цієї категорії необхідно приділяти багато часу, адже від ухвалених рішень залежить стан та перспективи розвитку підприємства. Задля розширення ринку збуту товарів, а також залучення нових реалізаторів продукції необхідна ефективна політика управління кредиторською заборгованістю. Уведення аналітичних доку-

ментів дозволить удосконалити облік кредиторської заборгованості на підприємстві шляхом забезпечення контролю своєчасності розрахунків за кожною поставкою товарно-матеріальних цінностей, що, у свою чергу, підвищить рівень платіжної дисципліни підприємства.

Для вирішення поточних проблем, що виконують на підприємстві майже щоденно управлінському персоналу, необхідна різноманітна інформація: в якій кількості необхідно закуповувати виробничі запаси; приймати нове замовлення тощо. Інформація також потрібна для ухвалення довгострокових рішень, які визначають стратегію підприємства, зокрема рішень про інвестування коштів у різноманітні проекти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15>
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 11 «Зобов'язання», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 11.02.2000р. № 85/4306. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>
3. Податковий Кодекс України від 21 грудня 2010 року № 2542-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженій Постановою Правління НБУ від 21.01.2004 № 22. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>
5. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / Перекл. з англ. за ред. С.Ф. Голова. Київ: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 1998. 736 с.
6. Югас Е.Ф. Економічна сутність договірних відносин підприємства та форми розрахунків з постачальниками і підрядниками. Економічний вісник університету. 2011. № 17/2. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2/Yugas.pdf
7. Постанова Управління Національного банку України «Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» № 148 від 29 грудня 2017 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>

REFERENCES:

1. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 # 436-IV [Elektronnyi pesyps]. – Pezhym dostypu: <http://zakon4.rada.gov.ua>. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15>
2. Polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku # 11 "Zoboviazannia", zatverdzheno nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 11.02.2000r. #85/4306 [Elektronnyi pesyps]. – Pezhym dostypu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>
3. Podatkovi Kodeks Ukrainy vid 21 hrudnia 2010 roku # 2542-III [Elektronnyi pesyps]. – Pezhym dostypu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Instruksii pro bezgotivkovi rozrakhunki v Ukraini v natsionalnii valiuti, zatverdzenii Postanovoiu Pravlinnia NBU vid 21.01.2004 #22 [Elektronnyi pesyps]. – Pezhym dostypu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>
5. Mizhnarodni standarty bukhhalterskoho obliku / Perekl. z anh. za red. S. F. Holova. – K.: Federatsiia profesiinykh bukhhalteriv i audytoriv Ukrainy, 1998 – 736 s.
6. Yuhas E.F. Ekonomichna sutnist dohovirnykh vidnosyn pidpriemstva ta formy rozrakhunkiv z postachalnykamy i pidriadnykamy / E.F. Yuhas // Ekonomichni visnyk universytetu. – 2011. – # 17/2 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym ostupu: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2/Yugas.pdf
7. Postanova Upravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro vedennia kasovykh operatsii u natsionalnii valiuti v Ukraini" #148 vid 29 hrudnia 2017 roku [Elektronnyi pesyps]. – Pezhym dostypu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>

Method of calculations of the enterprise with suppliers and contractors

Gaydarzhyska O.M.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
National Aviation University

Popovich O.V.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
National Aviation University

Krombet A.Y.

Student,
National Aviation University

Payments with suppliers and contractors occupy a significant place in the system of settlement operations, as well as being the most important part of accounting activity, as they affect the formation of the bulk of cash receipts of enterprises.

In the process of doing business, an entity interacts with other enterprises, as well as with organizations that supply material assets, equipment, other assets, including inventories, provide services, perform work necessary for the business activities of the enterprise. As a result, current payables to domestic and foreign suppliers and contractors arise.

That is, in the broad sense, the supply process is the management process of supply activ-

ity where its implementation is assigned to a specialized department at the enterprise.

Payments with suppliers and contractors are carried out in cash and non-cash forms, or the inclusion of mutual claims on the basis of primary documents (invoices, consignment notes, acts of acceptance-delivery of works performed (services rendered), tax invoices, bank statements).

Payments with suppliers and contractors are an important element of the complex mechanism of any enterprise. That is why it is necessary to devote a lot of time to the study of this category, because the state and prospects of enterprise development depend on the decisions made.